

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12

Ljubljana, 22. decembra 1933.

Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12.

Naročnina četrletno 15 Din,

za pol leta 30 Din,

za celo leto 60 Din.

Posamezne številke 1.50 Din.

Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din

Poštočerkovni račun

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo.

Oglasi po tarifu.

Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

Rojstvo

Sneg leži, skozi lahke zimske megle ga v tihoti srebrni mesečina iz dolin tja v gozdove za vasmi. Polnočni božični zvonovi se oglašajo drug za drugim, za Stolum, za vrhovi Karavank, po dravski in savski dolini, ob Savinji, ob Krki do Sotle in Kolpe, tam pod Nanosom do morja. Slovenski sveti večer!

Gorka domačnost prevzema slovenskega človekadoma; Slovenec, ki je na tujem, če le more hiti na očetov dom. Vse je lepo v dušah — vse detinsko. Hrepenenje po domu objema vse tiste, ki so daleč od domovine, vse bolj kot sicer. Prihodnost hočejo videti; stara slovenska pravljica pripoveduje, da vidi dekle v studencu ženinov obraz kot v ogledalu, da vidi svojo usodo.

Zvonovi zvone iz slovenskega gorja, iz stiske našega človeka, iz revščine in mraza v božično noč.

Prihodnost slovenstva? Ali se nam bo v ti noči razgrnil privid, prihodnost slovenstva?

Usoda slovenstva je dandanes zvezana tesneje z usodo Evrope kot marsikoga drugega naroda. Tega dejstva se premalo zavedamo. Ni dolgo, ko je Bernard Shaw dejal, da stojimo pred tako velikim preobratom v Evropi, kot je bil ob času preseljevanja narodov, kot ob polomu rimskega cesarstva. Vsa Evropa trdi, da noče vojne, tisti ki so zrastle kvišku po misli na vojno, pripovedujejo najglasneje, da vojna ni njih cilj. Razorožiti se nočejo, vsak se na skrivnem oborožuje, govore pa, da bo vse propadlo, če razorožitve ne bo. Revizijo mirovnihih pogodb zahtevajo eni, drugi jo odklanjajo, pa tudi tisti, ki so jih delali, pravijo, da so vzrok gospodarske stiske. »Vodniki« obljubljajo svojemu ljudstvu odrešenje, obenem pa strahujejo lastno ljudstvo z nasiljem, kot ga ni bilo dosedaj. S krutostjo, publicami in ječami pravijo, da bodo dosegli blagor narodov. Posamezniki odločajo in hočejo biti modrejši kot milijoni in jemlje milijonom svobodo besede in misli. Evropa se je zaletela v zid, čez katerega ne more; zavozljan je voz, ki ga ne morejo razvozljati. Vse tišči nekam, voz se pa ne premakne nikamor. Za to je taka zaduhlost v evropski politiki. Ni pa pametno verjeti, da je vse, kar se sedaj godi po svetu, resnični izraz življenjskih sil človeštva, da se je življenje in prepričanje ljudstev kar v nekaj letih čisto predrugačilo. Resnična pamet je ostala taka kot je bila, čeprav je stopila trenutno v skrito zasebno življenje

in jo je premagala trenutno besnost samovolje. Pravo prepričanje evropskih civiliziranih narodov je v bistvu demokratično, čeprav so jih zlorabe in slabotni glasniki na zunaj demokratične dobe razočarali; staro demokratično izročilo skoraj poldruga stoletja ni umrlo.

Vstala bo

misel

ne pa »vodnik« in bo ustanovila novi red na evropski celini. Misel bo prebrnila malikovane »vodnike«, ko ti ne bodo mogli več ne naprej ne nazaj. Misel bo zrevolucionirala stotine milijonov glav s svojo

jasnostjo in logiko.

Najjasnejša in najpreprostejša je misel pravice in enakosti, misel, da ne smeš storiti bližniku tistega, kar ne želiš, da bi drugi storil tebi. Ta misel spi v slehernem razumu najnavadnejših ljudi in za to bo prodrila, ko bo zagata najhujša.

Prihodnost slovenstva?

Med zvonjenjem svetega večera se nam odkriva privid slovenske zemlje, Slovenije, kot jo je gledal France Prešeren, ki je zapisal ravno pred 100 leti, l. 1833, eno svojih najlepših pesmi »Elegijo svojim rojakom«, eno najmočnejših izpovedi svojega čistega slovenstva ter jih spomnil, da je Odisej, ki je objadral toliko morja in videl toliko sveta, cenil edino svojo skromno Itako, ki sicer »ni bla bogata, žita, vina, konj, ljudi, tesna, majhna, gorata, vunder davno že slovi«. »Mimo Itake vse črti, kar Odisej vidi mest!«

Prešernova, še v jutranjem spanju sanjajoča Slovenija je obsegala dosti nad 30.000 km². Bila je večja kot l. 1930 ustanovljena svobodna Belgija, ko je 25. avgusta 1930 pri predstavi »Mutcev iz Portici« izbruhnila v Bruxellesu vstaja in je zbežalo holandsko vojaštvo ter je zbor velesil že 20. decembra 1930 priznal samostojnost nove države, ki meri 29.000 km². V Prešernu je še živel živ spomin na Napoleonovo Ilirijo, katere prestolnica je bila Ljubljana, obsegala je pa vso Kranjsko, Zgornjo in Spodnjo Koroško, celo Istro, Trst in celo Goriško, del Hrvaške in Dalmacije. V »Ilirskem guberniju«, ki ga je Avstrija ustanovila po Napoleonovih vojnah, je živel in se razvijal Prešeren. Glavno mesto Ilirskega gubernija je bila

Ljubljana, kjer so se 4. oktobra 1814 poklonili koroški poslanci namestniku Saurauvu. V »Ilirski guberniji« je spadala razen Kranjske, Gornja in spodnja Koroška, vsa Primorska in majhen del Hrvaške. V Prešernovi moški dobi se je prebujala slovenska Štajerska in celo iz Gradca so širili slovenski rojaki slovensko misel, prav tako močno kot iz Ljubljane. Ves Ilirski gubernij in slovenska Štajerska je bila Prešernu domača dežela, Celovec, kjer je Prešeren služboval, je bil takrat trdno slovensko mesto, kajti še leta 1857 je našel Gzoernig v Celovcu 6000 Slovencev in le 3419 Nemcev. Še l. 1856 je šla slovenska meja 10 km severno nad Celovcem, kakor jo je narisal v zemljevidu Czoernig, na zahodu pa po Czoernigu meja Slovenije nad Šmohorjem. V Blatnem gradu, visoko nad Celovcem je živel v Prešernovih časih slovenski pesnik in jezikoslovec Urban Zarnik, ki je v celovski »Carinthiji« priobčeval slovenske pesmi in je v »Carinthiji« zaklical v pesmi »Na Slovenče«: »Zarja lepa se razliva čez slovenji Gorotan, zbuja dremanje častliva, oznanuje svetli dan.« Leta 1846 je zasedel škofovski sedež v Št. Andražu, visoko severno od Drave Prešernov znanec in tovariš v Apolonu, slovenski buditelj in pesnik A. M. Slomšek, ki je v škofovskem ornatu imel v svoji stolnici znamenito pridigo o slovenskem jeziku in domovini. Ko je ban Jelačić zbral narodno vojsko na Hrvaškem, ki samo ni bilo večje kot speča Slovenija, ter je udaril po Madžarih, je za njegovo vojsko zbiral darove tudi »Slovensko društvo« v Celovcu. Za predsednika revolucionarnega narodnega odbora v Trstu je bil v marcu l. 1848 izvoljen slovenski pesnik Vesel-Koseski, kar je bil dokaz, da je Trst v marčni revoluciji čutil slovensko. »Za nogradom laškim je zahajalo solnce« globoko v Furlaniji, ob Vidmu, Sloveniji v Prešernovih časih, ko Slovenska Benečija še ni bila odsekana od slovenskega telesa. Peter Kosler je pripravil že za maj l. 1848 zemljevid Slovenije, je izdal brošuro zoper levčarje v avstrijskem državnem zboru in zahteval za Slovenijo slovenski del Štajerske in Koroške, Kranjsko, goriško in istrsko okrožje z otoki ter je dokazal, da Trst ni italijanski. Zračna črta iz Ljubljane do meje Slovenije, kot jo je gledal Prešeren, je bila v Furlaniji dolga 100 km proti zahodu, na jug je merila iz Ljubljane do južnega rta Istre 150 km, na sever iz Ljubljane do Št. Urške gore nad Celovcem pa 72 km.

Iz slovenskega gorja sedanjih dni nam vstaja ta privid iz časov, ko se je slovenski genij oglašil

Belgrajsko pismo

O kulturnem življenju Slovencev v Belgradu želite kratko poročilo?

Najprej naj vam sporočim, da smo Slovenci tu v prestolnici dobili svoj belgrajski slovenski tednik. List se še razvija in ni slabo urejevan. Seveda mu primanjkujejo dopisniki in dobri izvirni članki ter poročila iz naše domovine, da se vsi kulturni in narodni stiki ne pretrgajo. Želimo mu, da bi se uveljavil, ker nam je slovensko glasilo v Belgradu iz mnogih ozirov neogibno potrebno.

Društveno življenje belgrajskih Slovencev se nahaja v znamenju medsebojnega zblizanja. Zadnje izjave nekaterih predstavnikov slovenskih društev, ki so jih dali našemu tedniku, nas v tem potrjujejo. Le tako naprej!

Društvi Cankar in Edinost sta zlasti dramski silno agilni. Že celo vrsto gledaliških predstav sta dali v letošnji zimski sezoni. Društvo Cankar ima svoje prireditve v Ruskem domu, medtem ko prireja Edinost svoje igre še vedno v Čehoslovaškem domu. Prosvetno društvo pa se je letošnjo sezono pod novih preds. g. Ulagom, kot je videti, omejilo bolj na prosvetne večere. V letošnji zimski sezoni je priredilo že 6 prosvetnih večerov, odnosno predavanj, in sicer: enega o Kreku, enega o Cankarju, enega o gospodarstvu, enega o umetnosti in dva filmska.

Obisk prireditev naših društev je precejšen, ker ima vsako društvo svoje občinstvo. Tako je

n. pr. »Cankar« imel poprečen obisk na svojih igrah okoli 200, Edinost 250. Predavanja Prosvetnega društva pa je posetilo do sedaj, na podlagi statistike, ki jo vodi društvo, okoli 1000 oseb (ako Miklavževe prireditve ne vpoštevamo). Za prihodnji mesec pričakuje obisk enega naših vrhov, g. pisatelja Finžgarja, ki bo predaval v Čehoslovaškem domu v okviru prosvetnega večera. Vsi belgrajski Slovenci se tega večera že vnaprej veselimo in želimo, da bi temu obisku sledili še nadaljni. Saj bi se s tem naši medsebojni odnosi poglobili ter bi dobilo naše slovensko kulturno življenje tukaj svoje pravo obeležje.

Dalje ne smemo prezreti še enega kulturnega dogodka, ki je važen za nas Slovence. G. Tone Potokar, znani kulturni delavec, je prevedel na srbohrvaščino nekatera najboljša dela Ivana Cankarja in jih zbral v knjigo Pripovetke i crtece. Knjižico je izdala založba Luča, biblioteka Zadruga profsorskog društva v Belgradu, in je tiskana na finem papirju in tudi lepo opremljena. G. Potokar prevaja Cankarja še dalje in bo omenjena založba izdala njegova celokupna dela. To bo važno kulturno delo in s tem bomo Slovenci zelo močno afirmirali samoniklost naše slovenske kulture, ki je tukaj še zelo malo cenjena in skoro nepoznana.

Nazadnje bi ne smeli prezreti še ene naše ustanove, ki zasluži vso našo pozornost in pozornost cele Slovenije. In to je naše slovensko deklisko zavetišče, ki ga opravljajo slovenske šolske sestre iz Maribora. Ali poznate to našo edino, slovensko,

belgrajsko socialno ustanovo? Nekateri pač, ali žal, da večina ne. Nihče si ne more misliti in pravilno oceniti, ako ne živi tu v tem vlemestu, kako velikankega socialnega in moralnega pomena je ta ustanova za naša slovenska dekleta, ki se zatekajo v Belgrad in ki jih tako pogosto meče meščanska nadutost na cesto. Zato bi bilo želeli, da bi se tega zavetišča (Hadji Prodanova ulica 19) naši rojaki včasih saj malo spomnili s kakšno podporo. Tudi to spada med kulturno rubriko našega naroda. (Naslov: Dekliško zavetišče, Belgrad, Hadji Prodanova ul. 19.)

Zaključujoč te vrstice voščim vsem čitalcem »Slovenije« v imenu vseh vaših belgrajskih prijateljev: Vesele božične praznike in srečno novo leto!

N — g —.

Gledališče

Opera

Pikova dama. Opera v treh dejanjih. Glasba: P. Čajkovski. Prevod: N. Štritof. Dirigent: M. Polič. Režiser: O. Šest.

Čajkovski, ruski glasbeni romantik in sentimentalist, je eden najbolj popularnih ruskih skladateljev, ki si je pridobil veliko slovesa v inozemstvu in čigar dela so šla preko vseh svetovnih odrov ter se vedno znova z velikimi uspehi ponavljajo v prenovljeni obliki. Njegova glasba je močna, učinkovita, prepletena z barvitimi variacijami. Č.

»Slovenija« nima namena ustanavljati politično skupino in delati propagando za kak politično-strankarski program — niti odkrito niti prikrito. Njen namen je: z vidika naših dognanih narodnih interesov in prave demokracije ter duhovne strpljivosti motriti naše javno življenje in se boriti proti zlorabi in izdajstvu idealov in načel, ki jih proglašamo kot vodilna in bi nam tudi morali biti vodilna. Kdor je mnenja, da nam je tak vsestransko neodvisen, strankarsko nevtralen list potreben, in kdor želi, da se list zunanje in vsebinsko dvigne, ga vljudno vabimo, da nas gmotno podpre s tem, da postane naš redni naročnik-plačnik.

»Slovenija« se zavzema za pravo, čisto demokracijo v javnem življenju, za to, da se v praksi uveljavijo načela, ki se v teoriji proglašajo kot vodilna. Odločno bo hoče voditi proti vsakemu slepomišljenju v načelnih vprašanjih in proti dvoživkarstvu v narodnem življenju.

Vsem, ki vam je obstoj neodvisnega, odločno našega, notranji naši koncentraciji službečega lista pri srečju, podprite nas z rednim plačevanjem naročnine!

Širite in naročajte naš tednik!

„Ljubljanski Zvon“ in najboljša kultura

Poročali smo že o Mirkovičevem sestavku o slovenskem vprašanju v »Srpskem književnem glasniku«. Sestavek je omenil tudi »Slovenski beograjski tednik«, ki je med drugim opazil, da teži Tiskovna zadruga za tem, da dela »Ljubljanski Zvon« za sprejem srbskohrvaškega oziroma nekega novega jugoslovenskega jezika. Tiskovna zadruga je namreč izdajateljica »Zvona«.

Ta opazka je prizadela prvega urednika »Ljubljanskega Zvona« B. Borka. Zatrjuje, da Tiskovna zadruga odklanja obdolžitve, kakor da bi zagovarjala likvidacijo slovenskega književnega jezika. Tudi sedanje uredništvo da je v svoji nastopni izjavi poudarilo načelo, »delovati na torišču samostojne slovenske kulture in poglobljati vrednote slovenskega jezika, obenem pa navezovati ožje delotvorne stike z nam najbližjo srbskohrvaško kulturo — sotrudišce v pravem jugoslovanstvu«.

Pustimo ob strani politično pikantnost, da se že celo »Zvon« otreša jugoslovenstva in jugoslovenov in začenja govoriti o jugoslovanstvu. Prav tako lahko puščamo ob strani, kako se »Zvon« odmika od Bulatov, Skokov, Nevističev in drugih v pristnem jugoslovenstvu preskušanih mož, političnih prijateljev tistih, ki stoje za Tiskovno zadrugo. »Ljubljanski Zvon« že ve, zakaj to dela — jugosloveni »Zvona« ne berejo in ne naročajo. Če naj se torej sploh ohrani in »navezuje delotvorne stike«, mora pač navezati tudi bralce in naročnike z delotvornimi izjavami.

Vsa ta tvorna podstava »Ljubljanskega Zvona«, vsakemu presodnemu Slovincu tako znana in očitna, nas torej ne zanima.

Zanima pa nas »Zvonovo« navezovanje delotvornih stikov z najbližjo srbskohrvaško kulturo itd.

Kadar ne najde jugosloven primerne besede, pa mu kane kar sama od sebe »kultura« z jezika. Kultura je postala pri njih nekaka beseda za vse in vsako priliko, nekaj »onegav«, ki prihaja vedno prav, kadar bi se naravnost jasno in določno le težko govorilo in povedalo, nekako pokrivalo jasnih in čistih misli. In kadar ne ve jugosloven naprej, takrat mu zarosi domo-, rodo-, državo- in na-

cijoljubno oko v ognju patriotičnega zanosa: »Oh, jugoslovenska kultura!«

Ce bi nam že hotel kedaj kak jugosloven opredeliti to srečno-nesrečno besedo!

Torej srbskohrvaška kultura nam je najbližja, po Borku. Kaj in kakšna pa je ta kultura?

Na prvi pogled je v razmerju do Hrvatov in Srbov vsakomur očitna blizost jezika. Toda jezik sam še ni nobena kultura, ampak samo sredstvo do nje in sredstvo za njo. Z jezikom, zlasti pismenim jezikom, ustvarjamo kulturne dobrine, z njim jih širimo in poglobljamo.

Pri besedi o srbskohrvaški kulturi smemo torej govoriti samo o kulturi Srbov in Hrvatov.

Tu pa vidimo, da je že o kakih enotnosti kulture Srbov in Hrvatov le težko govoriti, vsaj ne v drugačnem zmislu, kot o hrvaško-bolgarski, ali srbsko-češki. Osnovni kulturni vplivi (vera, vnanja civilizacija, književnost, pismo, država itd.) so bili pri njih in drugih tako različni, da so potisnili razvoj Hrvatov in Srbov v čisto nasprotni smeri: Hrvatov na Zahod, Srbov na Vzhod. Srbe je v prav tako izdatni meri oblikovala bizantinsko-turška kultura in civilizacija, kakor Hrvate fevdalna madžarsko-nemška in latinska.

Iz vsakega abecednika slovenske kulture se lahko poučimo, da so bili kulturni vplivi, ki so oblikovali nas, spet čisto druge zvrsti. Po kulturi so nam bližji celo narodi, na katere niti ne meji, kakor na primer Čehi, pa seveda tudi alpski Nemci in Italijani. Mirković, ki hoče in skuša biti stvarjen, je v tem pogledu navajal misli nekaterih naših odličnih mož, in koristno bi bilo, če bi se »Zvonov« urednik malo ustavil ob njih.

Kadar torej spet prime kak jugosloven za pero in ga vtika v učeno črnilo delotvornih stikov z najbližjo kulturo, naj vsaj malo preudari, kaj pomeni pojem in v čem je njegova vsebina in teža. Res, da bo tako moral pustiti marsikatero vrsto nezapisano. Toda če Tiskovna zadruga odklanja na zunaj in javno likvidacijo slovenskega književnega jezika, bo morala vzeti na svoja pleča tudi posledice ter ne bo mogla nalagati svojim urednikom, naj zagovarjajo — nezmisel.

„Krog“

»Krog«, zbornik umetnosti in razprav, založili sotrudišci, uredil Rajko Ložar. Pod tem naslovom se je v posebni, nekaki almanaski obliki predstavil javnosti krog mlajših literatov, večinoma bivših sotrudišnikov DS. Zadnje čase opažamo, da so postali okviri starih, tradicionalno kulturno usmerjenih revij sodobni generaciji preozki. Za svobodomiselnim LZ se tudi katoliški DS ni mogel izogniti sesciji mlajših sodelavcev. Zbornik »Krog« je jasen izraz sedanjega kritičnega motrenja. Ideološko pot mu je začrtal urednik Ložar z razpravo »Človek in čas«, kolikor je sploh mogoče govoriti o enotni ideologiji, ker živimo v časih, ko ideologije in utrjeni sistemi, ki so njihova transportna sredstva, postavljajo samega sebe na laž, kakor meni sam urednik. Tu je treba iskati vzrokov samostojnega nastopa »rodu na pohodu«. Z novelo sta zastopana Magajna in Javornik, z legendo Magajna in Boris Orel, ki zanimivo razpravlja o legendarnosti slovenskega življenja. Božo Vodušek razmotriva o jeziku, opirajoč se na moderna dognanja, Ukmar o sodobni glasbi, urednik Ložar o novem stavbarstvu. Bogo Pregelj razpravlja s kulturno-političnega vidika o romantični znanosti in deducira na hitlerjevsko Nemčijo. Pesniško sta prispevala B. Vodušek in Edvard Kocbek. V Kocbeku bomo dobili morda nekoč še slovenskega Jamme-sa. Nove so tudi »Misli o plesu« (Pino Mlakar), aktualna Klakočerova razprava »D. H. Lawrence in eros«. Besedilo spremlja nekaj prav lepih slik, in v prilogi je Ukmarjeva kompozicija Kosovelove pesmi »Naš strašni čas«. Zbornik se naroča pri upravi »Kroga«, Bleiweisova 20/III za ceno 50 Din. Radi pestrosti in vsebinske vsestranosti ga bodo ljubitelji in spremljevalci domače literature težko pogrešali.

F. C.

„Koroške uganke in popevke“

zbral Vnko Möderndorfer, ilustriral Joža Vokač, založila Družba sv. Mohorja v Celju, Kot 61. zve-

Vprašanje Barja

Po nesreči, ki jo je povzročila poplavna katastrofa slovenskemu narodu, je postalo vprašanje uravnave voda v Sloveniji zopet aktualno. Izmed vseh uravnalnih del je najbolj pereče vprašanje osušitve Ljubljanskega barja, tega velikega in silno plodovitega kosa slovenske zemlje. Prav gotovo pa bo to tudi najtežja naloga. Drugod bodo zadostovali nasipi in regulacija rek ter hudournikov, da bodo enkrat za vselej take nesreče odpravljene, na Barju pa nasipi in sama regulacija ne bo rešila pokrajine pred poplavami, ki se posebno v zadnjem času vedno bolj pogosto pojavljajo. Letos n. pr. je bilo Barje že sedemkrat poplavljeno, vsa setev uničena. Uravnavna dela na Ljubljani najbrž ne bodo prinesla zadovoljive rešitve tega vprašanja, kajti uravnavni načrt ima usodno napako, da namreč v tej zvezi ne upošteva še nečesa važnega, in to je — Cerknjsko jezero. Podtalna voda, ki prihrumi iz jezera, se izliva v okolici Vrhnike na Barje, in sicer s precejšnjo silo že zaradi višinske razlike, ki znaša okrog 150 m, posebno pa v zadnjem času še radi uravnave Cerknjskega jezera, oziroma tamkajšnjih požiralnikov. Z deli za razširjenje požiralnikov se je res posrečilo raven vode v Cerknici znižati, a zato je nevarnost za Barje narasla, saj je sedaj že Barje skoraj postalo presihajoče jezero. Vsako malo, pordnevno deževje, dvigne raven vode za toliko, da poplavi veliko površino obdelane zemlje.

Naši narodni gospodarstveniki so zagrešili nepopravljivo napako, ko so dopustili uravnavo Cerknjskega jezera, saj so morali vendar vedeti, kakšne zle posledice bo rodila. (Vprašanje je seveda, če sploh so, in če so jih vprašali za svet!) Obsežna raven jezerskega dna je bila za obdelavo že od nekdaj neprikladna, in je skoraj vse eno, če je stanje vode, ki ne napravi škode za meter višje ali nižje in če odteče teden prej ali pozneje. Ni pa vseeno, če je na Barju stanje vode višje ali nižje! Vsak dan poplave pomeni nepopravljivo škodo. Kmetje na Barju, ki morajo poleg zemljiškega davka plačevati še skoraj še enkrat večji barjanski davek, so popolnoma obupani in zahtevajo, da se jim ta davek odpiše, poleg tega pa še zemlja, ki je v neprestani nevarnosti pred poplavo, vnese v nižji razred, t. j. med močvirji svet, in na podlagi tega odmeri nižja zemljarina. Ta zahteva je popolnoma upravičena, kajti kmetovati na Barju se pravi igrati loterijo. Če se stanje ne popravi, bo Barje za kmetijstvo izgubljeno, in kakšna škoda za gospodarsko moč Slovenije je to, si danes ne moremo misliti.

Po veliki izgubi časa in dragocenega narodovega premoženja, smo nazadnje začeli z regulacijo Ljubljane, toda zadnje izkušnje kažejo, da je načrt osušitve Barja narejen preveč teoretično ob neupoštevanju okoliščin, ki bi jih niti nestrokovnjak ne smel prezreti. Uravnava Ljubljane bo večja pridobitev za estetsko lice Ljubljane, kot pa za gospodarsko korist Barjanov. Sedaj je skoraj jasno, da niti poglobljena Ljubljana z Gruberjevim kanalom vred ne bo mogla požreti ogromnih

je izvajal najrazličnejše glasbene forme: simfonijo, komorne, koncertne skladbe, opere ect. Uporaba motivov je dovršena, kontrasti se bijejo in prihajajo vedno više, dokler v svoji kulminaciji ne zajamejo človeka vsega vase.

Njegovi najboljši operi sta: »Onjegin«, in »Pikov dama«. Poslednja je bila izvajana pri nas nekoliko izpremenjena po Clemens-Krausovi in Wallersteinovi zamisli. Ta dva sta jo takšno tudi z velikim uspehom spravila na oder dunajske državne opere. Izvedba ljubljanske opere je bila v splošnem prav dobra.

Herman (Marčec) je tokrat ugajal, a še vedno moti njegov nasalni ton. Želel bi, da se tudi v drugih svojih vlogah pokaže v pevskem in igralškem oziru tako, kakor se je v »Pikovi dami«, kjer je naredil dokaj simpatičen vtisk.

Grof Tomski (Primožič), knez Jelecki (Janko), Čekalinski (Drmeta), Surin (Rus) i. dr. so lepo izpopolnjevali celotno sliko, se še dobro živeli v svoje vloge in tako ustvarili ugodno igro.

Grofica (Thierry-Kavčnikova) je bila sicer dobra, je pa igralsko nekoliko pretiravala. Ko nastopa kot duh, bi temu po moji zamisli odgovarjal teman, grobni glas, kar pa je izzvenelo pri njej jasno, svetlo ter ni odgovarjalo situaciji. Liza (Verbičeva k. g.) je bila zelo dobra; njena igra je bila učinkovita, glas prijeten in sočen. Odigrala je zelo srečno zajeto in simpatično igro. Tudi Paulina (Golobova) je ugajala, tako igra kakor njen metalni, zvenčiji alt. Tudi ostale ženske vloge so bile dobro zasedene.

Scenerija je bila primerna; balet (vodil Golovin) je naštudiral pleso zelo dobro. Tudi zbor je odgovarjal; tenorji so bili ponekod šibki in ženski glasovi so jih večkrat zakrili. Močno moti včasih nek član zbora — tenorist, ki s poskušanim presejanjem ostalih na občinstvo vpliva neugodno. Orkester je bil naštudiran dobro. Gledališče je bilo dobro obiskano!

D. Cv.

Opozorilo. V zadnjem glasbenem poročilu je pomotoma izostalo ime altistkinje Golobove, ene najboljših solistov v »Requiemu«.

zek Mohorjeve knjižnice so izšle omenjene uganke in popevke, važne v folklorističnem, pa tudi v narodnoubudnem oziru. Möderndorferja že poznamo kot zbiratelja narodnega blaga, ki je zbral popevke iz Mežice in Podpece, za uganke krajev ni naznačil. Iz zbirke veje šegav in mestoma naiven ton, namenjen zlasti mladini. Zbiratelj je stih »očistil«, pustil je pa mnogo lepih koroških izrazov, da je zbirka še bolj pisano folkloristična. Kjer ni mogoče doumeti na prvi pogled, čita bralec z ilustracije.

Pričujoča zbirka je nov dokaz, da Mohorjeva družba ne pozablja slovenske Koroške in svojega izročila.

C. F.

Koledarček „Soča“

Primorje je kulturno in gospodarsko na robu propada; kmet je osamljen, brez svobode in pravice. Plačuje davke za raznarodovanje, vrduje laške učitelje, duhovništvo in uradništvo, plačuje krvni in moralni davek. Narod omaguje, fašizem gnezdi po vseh: česar niso zmogle grožnje, lahko stori glad. (I. Grahor, citat iz Koledarčka.)

Kljub svoji miniaturi obliki vsebuje Koledarček, ki je izšel v založbi »Istre«, v Zagrebu izhajajočem glasilu primorskih emigrantov, mnogo dragocenih, zlasti statističnih podatkov o Primorju. To je skrajno stisnjena žalostna kronika Primorske od 1918. l. do danes. Diagrami, tabele, zemljevidne skice ponazorujejo podatke, in nekaj lepih slik znanih primorskih krajev krasi knjižico. V njej se lahko informiraš o uspehih narodnega gibanja pod Avstrijo, o številu slovenskih in hrvaških šol pred vojno in po vojni, o razmejivti Primorske po londonskem paktu, Wilsonovi črti in Rapalski pogodbi, tu najdeš seznam žrtv fašističnega terorja, kroniko protikulturnih njegovih dejanj, dobiš podatke o primorskih emigrantih in njih organizaciji, o evropskih narodnih manjšinah in še marsikaj. Koledarček stane 10 Din. Naroča se lahko pri podružnici uprave tednika »Istra« v Ljubljani.

množin vode, ki ob količkej večjem deževju zalivajo Barje, posebno ne, ker brez istočasne kanalizacije ne bo površinska voda dovolj hitro odtekla v strugo, ne da bi uničila posevkov. Istočasno z osušitvijo pa se javlja tudi vprašanje namakanja, kajti že sedaj, ko je nivo vode še višji, trpi v polletnih mesecih Barje, radi silno porodne zemlje za sušo, ki uničuje tisto, čemur je prizanesla spomladanska voda. Če se bo dokončno izkazalo, da je uravnava Ljubljanske res še nezadostna od pomoči proti temu brezupnemu stanju, potem ostane le še ena rešitev, in to je izprememba kultur, ki so sedaj običajne. Morda bi uspevala sadna drevesa, ali pa kaka druga rastlina, ki bi povzdignila donosnost obdelovanja.

Glavna napaka pa bi bila pustiti tako velikanško površino, ki ima tolikšno možnost gospodarskega izkoriščanja, ležati brez haska, edino geografom in geologom v veselje ter torišče raziskovanj, arheologom pa v spomin na idilične čase mostičarjev. Toda ni treba vreči puške v koruzol! Vzemimo za zgled Holandce. S kolikimi naporji ljubosumno čuvajo zemljo, ki jim jo hoče zaliti morje in s kolikšnimi žrtvami je zvezano osuševanje tamošnjih jezer — pa vendar, kdor hoče živeti, se mora boriti, kdor hoče dobro živeti, mora zmagati in napredovati.

Nauk, ki nam ga dajejo zadnje poplave, uporabimo v to, da začnemo misliti na nekaj gospodarski načrt za vso Slovenijo. Ali so naši narodni voditelji, katerih glavna naloga je, da kulturno in gospodarsko dvigajo narod, iz katerega so izšli, poleg svojega političnega delovanja posvetiti že kdaj kako urico časa razmišljanju, ne bi li kazalo ustanoviti »gospodarski svet Slovenije« (ki naj bi bil sestavljen iz strokovnjakov in gospodarskih politikov, ne pa »zdravo-voditeljev«), po katerega načrtu bi potem sistematično gradili na obnovi gospodarstva. Morebitna konjunktura ali pa katerekoli preosnova v političnem ali socialnem ustroju življenja nas bo tako našla pripravljenega za izvrševanje programa, posebno če bo narod začutil notranjo potrebo za vse to delo in bo zmožen prenesti napor, ki ga zahteva. Načrtno gospodarstvo se je v Italiji in Rusiji posrečilo, pri nas bi se gotovo tudi, čeprav ga ne bi propagirali s fašizmom ali boljševizmom. Načrt, ki bi moral upoštevati vse gospodarske potrebe in politike ter se izvrševati v korist naroda in države, bi vnesel v pojmovanje gospodarskega življenja vsaj nekoliko jasnosti, da se ne bi mogla več dogajati taka potvarjanja dejstev, ki so plod zgodovinskega razvoja in bi izginile slepilne predstave, ki jih imajo o narodnem gospodarstvu celo izobraženi ljudje. Potem bi se morda razjasnilo v glavi tistega profesorja, ki je hvaležnim mladim poslualcem sredi državnozgojnega predavanja na Vidov dan postregel kot okreplilo za svojo zmoto o nujnosti kulturnega in jezikovnega spajanja z globokoumno modrostjo, da Slovenija že od zdavnaj, posebno pa še sedaj, gospodarsko teži proti Hrvaški. (Kakor da bi bilo tako težnjo mogoče ustvariti čez noč!?)

Z. L.

»Slovenija« hoče postati glasnik vseh stremljenj, težečih k duhovni svobodi in pravi demokraciji, po zbiranju in zenotenju naših sil v borbi za trajne pogoje našega obstoja. Kdor je z nami enakih misli, ga prosimo, da se spomni svojih dolžnosti

OPAZOVALEC

Masarykova božična poslanica

Za zvočni film »Fox Movietone News« (Foxov zvočni tednik) je govoril predsednik češkoslovaške republike Masaryk v češkem, nemškem, angleškem in francoskem jeziku tole poslanico svetu za božič:

Naši otroci se pripravljajo že dolgo na božične praznike, in tako se spominjam svojega detinstva, ko sem hodil s šolskimi tovariši v naši vasi od hiše do hiše in pel: »Čast Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje.«

Od takrat so minila leta in leta mnogih skušenj, zlasti v politiki. Doživel sem svetovno vojno in spoznal, kaj pomenita vojna in k vojni vodeči militarizem. In tako si predočujem vedno in vedno zopet besede evangelija in jih goreče ponavljam v upanju, da se bomo odločili kedaj vsi, moji sodržavljani in državljani vseh držav, za Jezusovo zapoved čiste človečnosti.

Ne razburjajmo se zaradi gospodarskih in političnih vprašanj — vprašanje današnjega časa ni samo gospodarske in politične, ampak predvsem нравstvene narave: V vsem javnem življenju — v gospodarstvu in političnem — se moramo odreči vsakemu nasilstvu.

Svetovna vojna je zorila svetovno zvezo narodov; takrat smo se odločili čisto pravilno, da se da zagotovi mir po dobri volji. V Zvezi narodov vidim učinkovito orodje za utrditev vzajemnosti narodov. Če naj se njegov ustroj zboljša v tem ali onem, tedaj se lahko porazgovorimo o tem odkrito in moško. Čas je, da že delamo kedaj pametno in

pošteno politiko. Poznam Oxenstiernovo* označbo politike. Imel je prav za dobo starega režima — danes moramo popraviti švedskega državnika s priznanjem načel svobode in bratovstva, ki veljajo za vsakega posameznega, za države in narode. Ne vidim v naši dobi nobenega političnega vprašanja, ki bi ga poštene in pametni državniki ne mogli mirno rešiti v skupnih posvetih.

Zahvaljujem se Foxovemu filmu, da mi je s svojo veliko organizacijo dal mogočnost, želeti državljanom Zedinjenih držav in državljanom drugih držav vesele in srečne praznike: »Čast Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje.«

Izpoved Ljube Babića o moderni umetnosti hrvaškega slikarstva

O priliki umetnostne razstave Babića in tovaršev v Jakopičevem paviljonu je priredil Babić dne 19. t. m. na vseučilišču predavanje s skioptičnimi slikami o strujah sodobnega hrvaškega slikarstva. V uvodnih besedah se je spomnil osebnih doživljanj ob slovenski literaturi od Prešerna do Župančiča. Ugotovil je, da z žalostjo sledi nameri nekaterih sil, ki hočejo potisniti slovenski jezik, docela enakovreden jeziku evropskih narodov, v vrsto dialekta. V znak spoštovanja in ljubezni do našega jezika je govoril predavanje v slovenščini, zakar ga je navzoča publika viharno aklamirala. Temperamentno predavanje je odkrivalo slikarjevo naziranje, njegova simpatična osebnost je že v začetku navezala stik z izbrano publiko. V svojih razmotrivanjih je odkrival pri živelih in že umrlih slikarjih dve komponenti, dva nasprotna polja, zasedanje v grudo hrvaškega kmeta in vplivi pariškega slikarskega centra, ki ustvarja za meščansko družbo, v kateri slikar ne odmeva. To dvojje nasprotstev je v kratkem povedano v očeh Babića izživljanje hrvaške sodobne slikarske umetnosti. Babićeva osebnost, ki se je široko razgledala v kulturi evropskega slikarstva, je podkrepila in dajala govoru prepričevalno življenjskost. Babićevemu očesu ne ide noben še tako rahel odtenek slikarjevih namer in barvnih prelivov, kritično prisluškuje snovanju v ateljejih in včasih malo prečrnogledu zre v boj, poraze in zmage; teh zadnjih se veseli iz polnega srca, kadar se vzpne posamezno delo hrvaškega čopiča v evropsko višino.

Babićovo predavanje ni bilo odveč, za spoznavanje Zagreba in Ljubljane je bilo aktivno in pozitivno, predavatelju smo hvaležni, da nam je odkril gibanje sil, ki jih doslej nismo opazili v hrvaškem sodobnem slikarstvu.

Stoodstotna politična modrost

je vsekako tista, s katero rešuje »Pohod« vzgojna, socialna in državoslovna vprašanja.

Takole piše med drugim:

»Kaj pa v državah, kjer vladajo vsemogoče plebemske, nagonske, sebične, ozkoobzorne in tesnogradne centrifugalne sile. Gorje narodu dotične države, če ne vlada nad njim močna železna roka, v katero se morajo stekati vajeji od vsakega posameznega državljanca. Taki državljani so podobni čredi ove, ki bi se brez vsakega vodstva močnega pastirja razkropila na vse štiri vetrove. Posledica tega bi bila, da bi imeli lačni volkovi med »nezavedno, raztepeno čredo obilo plena.«

Primer države, nad kakršno se zgraža »Pohod«, je bila vsekako ranjka Avstro-Ogrska. Tudi takrat smo brali v nemških in madžarskih listih podobne državotvorne pridige, in vsakdo tudi ve, da so si avstro-ogrski državniki in vladarji to državnotvorno modrost tudi osvojili, čeprav v obliki, ki je bila za odtonek bolj civilizirana, kakor si jo zamišlja »Pohod«.

In še nekaj ve vsakdo, razen »Pohoda« menda: da je namreč Avstro-Ogrska razpadla prav zaradi tega, ker je vladala nad svojimi narodi s tisto močno železno roko, ki »Pohodu« tako imponira, jemala svobodo, in zlasti v veliki vojni zapirala, tlačila, streljala, obešala. In skoraj bi se dalo ugotoviti z matematično natančnostjo: dokler je ponehaval pritisk »močne roke«, ko so avstro-ogrski narodi, po večini Slovani, še upali in pričakovali pravice in svobode, je bila Avstro-Ogrska močna. Bolj ko je naraščal pritisk »močne roke«, slabša je bila država, in ko je bila »močna roka« v svetovni vojni prav na vrhuncu moči, je začela država razpadati. Takrat je sicer »močna roka«, v katero so se »stekale vajeji od vsakega državljanca«, začela te vajeji popuščati — pa je bilo že prepozno.

»Večina nas jugoslovanskih državljanov še ni zrela za samostojno državotvorno življenje« piše nadalje »Pohod«. Toda kdo naj ima pravico odločiti, če in kdaj je kak narod sposoben za samostojno življenje. Precej nemških politikov in mislecev, ki so umsko stali vsekako precej nad »Poho-

* Axel Oxenstierna (1583—1654) je bil državni kancler švedskega kralja Gustava Adolfa in je po njegovi smrti vodil švedsko politiko. Zasloujen je po svojem izreku: »Ljudje še ne vedo, s kako malo pameti se vlada svet.«

dom«, je zatrjeval vsa dolga leta, dokler so imeli kaj besede, in nekateri zatrujejo še danes, da Slovani nismo zreli itd., glej »Pohod«.

Morebiti bo še najbolje, če ne poslušamo ne enega ne drugega, da ostanemo stvarni in ne bo zamere.

Pa saj ne, da bi se nahajal že kar v »Pohodovem« uredništvu bodoči duce - ghazi - Führer - voda slovenskega, to se pravi jugoslovanskega naroda.

Težave s šolskimi knjigami

Pod naslovom »Nova, popravljena izdaja« čitamo v »Politiki« to mično zgodbičico:

»Svojemu sinu sem kupila za drugi gimnazijski razred samo nove knjige. Ko smo odprli eno teh novih knjig, smo našli listek, na katerem je bilo natiskano tole:

»Opomba. Zaradi pomote kartografa je na priloženi karti napačno vrisana meja Trajanovih osvojitvev v Mezopotamiji; verjetno je, da so Rimljani imeli že pred Trajanom del Mezopotamije v posesti. Ta napaka se bo naravno v prihodnji izdaji popravila.«

Če grem k trgovcu in kupim nogavice, me trgovec vedno opozori in pravi: Gospa, ta par ima majhno napako in velja zato 25 dinarjev mesto 60. Moram vas na to opozoriti.

Pri nakupu šolske knjige pa nihče ne opozori, da so v njej velike napake, ki se popravljajo s posebnimi listki. Seveda pa ni bila cena šolske knjige manjša, čeprav ima knjiga napako.

Prihodnje šolsko leto pride v drugi gimnazijski razred moja hčerka. Že sedaj vem, da ne bo mogla uporabljati knjige, ki sem jo letos kupila za brata. Kajti prihodnje leto se bo pojavila »nova popravljena izdaja« šolske knjige, ki jo bo moral nabaviti vsak učenec.

Mizerija s šolskimi knjigami postaja res že neznošna in je že nezaslišano, kako se staršem delajo po nepotrebnem stroški. Tudi s šolskimi knjigami se poostruje gospodarska stiska. In brez potrebe!

»Trgovski list.«

Italija utrjuje meje

Komaj so si naši ljudje v Primorju vsaj za silo popravili svoje porušene domove in iznova obdelali razdejana polja, je prišlo nad nje novo uničevanje. Takoj po zmagi fašizma v Italiji so jim prišli zopet odvzemati polja in njive ter jih izpreminjati v letališča in druge vojaške naprave. Ravno to vprašanje je za naše ljudi toliko bolj pereče, ker so prizadeti sedaj tudi tisti kraji, ki v svetovni vojni niso toliko trpeli. Meja se je pomaknila od Soče na Julijske Alpe, in s tem tudi se je razširila soška fronta na vse vmesne kraje od Soče do Alp. Lahko trdimo, da je to prava fronta, nova bojna črta, ki jo hoče fašistična Italija na vsak način braniti.

Kdor se le malo približa meji (n. pr. Triglavu, Snežniku itd.) lahko opazuje na drugi strani nemurno delo italijanskega vojaštva. Prebivalci ob meji lahko stalno poslušajo grmenje, ki prihaja iz druge strani, kjer razstreljujejo ovire, ki se ustavljajo delu. Kdor bi šel preko meje in bi zavil malo iz glavnih cest na kako drugo vojaško cesto, ki je večkrat lepša in boljša kot so prometne, bi takoj opazil značaj skoraj obsednega stanja. Tablice opozarjajo, kod smeš hoditi, kod ne, kam smeš gledati, kam ne, ozir. da ne smeš gledati sploh nikamor drugam kakor naprej. Na eni ali drugi tablici lahko opaziš slične napise tudi v slabi slovenščini, znamenje, da se vsaj vojaške oblasti zavedajo, kdo tu živi. Povsod srečujemo straže vseh mogočih vrst, kar jih obstaja v današnji Italiji. Fotografiranje je v obmejnem pasu sploh prepovedano. Če bi se naš človek drznil samo iti z aparatom tod preko, mu gotovo ne bi ušla konfinacija. Ob progi, ki vodi v Trst, se vidi več zasilnih, novo zgrajenih vojaških postaj, z vsemi potrebnimi napravami. Navadno so take postaje na manj izpostavljenih mestih in zvezane z drugimi vojaškimi objekti, vojašnicami, skladišči in letališči. Tako n. pr. pri Prestranku, pri Divači pod Vremščico, pri Proseku itd. Isto je na progi iz Boh. Bistrice v Gorico. Ponekod, zlasti n. pr. pri Trnovem, št. Petru, Il. Bistrici, na Snežniku in skoraj ob vsej meji so postavili mnogo obrambnih stolpov, ki so zidani v polkrogu. Njih stene so nad 3 metre debele in so iz železobetona, v katerem so vzdane jeklene plošče. Naprave, ki so bolj izpostavljene, skušajo prikrivati na vse načine, tako zlasti z barvami, da postanejo slične okolici ter dobe tako rekoč varovalno barvo. Zasilnih vojaških letališč so zgradili zlasti na Goriškem, na Krasu in v Istri zelo mnogo. Med vojaškimi cestami, s katerimi je vse Primorje prepreženo, so važne zlasti tiste, ki vodijo pod Triglav, na Nanos, Javornik, Snežnik itd.

Pri vsem tem militarističnem prizadevanju fašistična Italija je, kot rečeno, najbolj prizadet naš človek, kateremu odvzemajo brez odškodnine tudi najboljše polja. Fašistična Italija si skuša s tem utrjevalnim delom sama sebi dopovedati, da so ti kraji za vedno njena last, in da je naše ljudstvo

plen njenih nacionalističnih stremeljenj. Tu se misli braniti za vsako ceno in še celo prodirati naprej. Naša zemlja bi tako postala zopet in zopet žrtev krvavih bojov in uničevanja.

Bolgarski nastroji

Pod tem naslovom razmotriva bivši bolgarski poslanik na Dunaju Redkov v »Neues Wiener Tagblatt-u« svoje misli o politiki in nastroju bolgarskega naroda spričo sedanjih političnih sestankov in potovanj.

Redkov pravi, da so danes, 15 let po sklepu miru, osnove javnega življenja pri vseh narodih veliko bolj negotove, kot so bile prva leta po vojni. Nerešena so ostala vsa vprašanja, ki ovirajo pravi mir, kakor razorožitev, dolгови, carinske meje, gospodarska in denarna stiska, pravice manjšin. Veliko sposobnih in znamenitih mož se je trudilo, da izravna nasprotja med narodi: niti eden ni uspel. To pa zategadelj, ker se razsodniki svetovne usode niso teh petnajst let ničesar naučili in še vedno vzdržujejo nevzdržljivi red, ki so ga ustvarili.

Odveč je, večati tragiko naroda, ki je po lastnih in tujih napakah pribil na križ svoje vzore in ki nosi danes z nemim dostojanstvom breme vseh težkih posledic, da si pridobi mir, ki spoštuje pravico na človeško bit; toda ne miru, ki naj s silo in za vse čase vzdržuje njegovo brezpravnost.

Spominjajo nas obvez, ki so nam jih naložili, ne zdi pa se jim potrebno, da spolnijo lastne obveze. Človeštvo hoče miru, ki sloni na enakopravnosti, sporazumu in vzajemnem zaupanju, ne na sili. To pa seveda ni jezik diplomatskih pisaren, marveč ljudskih nastrojov. Nad voljo ljudi

stojajo zapovedi življenja. Prepričani smo, da bo prisililo življenje tudi osebnosti najjačje volje, da dajo svetu pravičen mir.

Kratki zmisel teh izvajanj je: pravico nam ponujate na papirju, — mi jo hočemo v dejanju. Ne odtegujemo se sodelovanju, ali pogoj je resnična enakopravnost. Življenje je pokazalo svojo moč in prisililo diplomate stare šole in stare Evrope, da računajo z njim. Prej ko ti sprevidijo, da sedanji načini ne vodijo iz zagate, bolje bo zanje, pa tudi za druge. Nismo optimisti, pa tudi črnogledi nismo. Upamo. Pričakujemo.

Paradni korak nemških pisateljev

88 nemških pisateljev je podalo Hitlerju tole izjavo zvestobe:

Mir, delo, čast in svoboda so najsvetejše dobrine vsakega naroda in pogoj odkritosrčnega sožitja ljudstev. Zavest moči in zopet pridobljene edinosti, naša odkritosrčna volja, služiti brezpogojno notranjemu in zunanemu miru, globoko prepričanje o naših nalogah za obnovo države in naša odločnost, da ne storimo nič, kar se ne da združiti z našo častjo in častjo domovine, nam daje v tej resni uri povod, da položimo pred vami, gospod državni kancelar, obljubo najzvestejše poslušnosti.

Skrbno smo prebirali podpise. Večina njih je tudi književno izobraženem človeku neznana, bržkone bo na tej izjavi prvič njihovo ime šlo dalje v svet, čeprav najbrž na drug način in z drugačnim zvokom, kakor si to sami žele.

Sicer so se pa s to izjavo ocenili sami sebe in svoje delo. Bolj zanimivo je, kako so si zamislili

svojo poslušnost. Zakaj pisateljeva naloga je, kolikor je umetnik in ustvarjalec in ne tintni kuli, da išče resnico in človečnost, če treba tudi zoper vsako poslušnost, na vsak način pa brez ozira nanjo. Sicer bi bilo veliko bolj preprosto, da pišejo zgolj uradna poročila in razglase.

Ali pa so dandanašnji že ljudje tako — kako bi rekli? A, seveda, že imamo! — pokvarjeni, da jim ni kaj prida za razglase in uradna naznanila, ampak da si žele izven njih svobodne besede. In ker jim te fašistična in sploh nobena diktatura ne more dati, da jim zato daje vsaj nadomestek, tako nekako, kakor smo imeli med vojno že nadomestke za skoraj vse: za platno, za usnje, za sladkor, za maslo, za moko...

In kakor se je takrat našlo fabrikantov, ki so vse te nadomestke za gotov denar z velikim veseljem izdelovali, tako tudi danes ni zadrege za ljudi, ki izdelujejo nadomestke za svobodno besedo, za ustvarjajočo človečnost. Z enim samim razlokom: te uradne laži in ti kulijski so mnogi cenejši, kakor so bili izdelovalci nadomestkov za življenjske potrebe.

Slovenska zemlja je bogata na raznih prosvetnih domovih; igranje na odrih je pri nas tako razširjeno, da ga lahko imenujemo že naš narodni običaj. Toda vse delo mu nič ne koristi, če ni pripravljeno skrbno in dovršeno. Na splošno so naši odri še na zelo nizki stopnji. Založba Drama si je stavila nalogo, izpopolniti to vrzel in nuditi ljudskim igravcem priliko, izpolniti se v odrski stroki do čim višje popolnosti. Pišite takoj po prospekt na: Založba Drama, Ljubljana, poštni predal 138.

MALI ZAPISKI

Prepovedani listi.

Minister za notranje stvari je prepovedal uvažati in širiti v naši državi sledeče liste:

1. »Freie Stimmen«, ki izhaja v Celovcu,
2. »Makedonika Nea«, ki izhaja v Solunu,
3. »Heften Naplo«, ki izhaja v Budimpešti.

Sokolski znak v cerkvi

je bil predmet kazenske razprave pred ljubljanskim okrožnim sodiščem. Ekspozit David Doktorič v Radomljah pri Kamniku je bil obtožen zaradi prestopka po čl. 4. zakona o zaščiti javne varnosti in reda v državi, češ da je ukazal učencu Mihju Jermanu, naj sname v cerkvi sokolski znak. Obtoženi priznava dejanje, pravi pa, da tega ni storil zaradi sovražnosti proti Sokolu, ampak z vzgojnega stališča. Važno je, da so otroci popolnoma enaki. Tudi v šoli ne nosijo znakov. Bil je vedno naroden delavec in zaradi tega izgnan od italijanske vlade. Sicer je pa dotični poziv spregovoril tiho in mirno.

Sodišče je obtoženca oprostilo.

Sumljive osebe v Zagrebu prijete.

»Avala« poroča iz Zagreba od dne 17. t. m.:

Pri službenem obhodu je ustavila policija tri sumljive osebe. Ko so stražniki zahtevali, da se izkažejo, je eden od prijatih ustrelil enega izmed stražnikov in ga smrtno ranil, drugega stražnika pa lahko. Dva napadalca sta bila takoj aretirana, medtem ko se je tretjemu posrečilo uiti. Pa tudi ta je bil popoldne prijat, in sicer v Veliki Gorici pri Zagrebu.

Letaki pred sodiščem.

19. decembra t. l. je razpravljalo ljubljansko okrožno sodišče o obtožbi državnega tožilstva proti čevljarskemu mojstru Cirilu Grilju iz Moravč, češ da je letos februarja širil po Moravčah politične letake z napisi: »Slovenska deklaracija«, »Svoji k svojim« in »Vsem Slovencem in Slovenkam«. Letaki so nosili podpis »slovenska pest«.

Obtoženec pravi, da ni širil nobenih takih letakov. Pri priliki, ki jo omenja obtožnica, je samo delil vabila za neko prireditev na Brdu.

Ta zagovor je potrdila večina prič, medtem ko obremenilna priča ni mogla za gotovo potrditi navedb obtožbe. Zato je bil obtoženec oproščen.

D. S. Merežkovskij:

Napoleon

(68. nadaljevanje.)

»Včasih se mi zdi, da sem umrla, in da mi je ostalo samo nejasno čuvstvo, da me ni več,« je ponavljala cesarica Josipina pred smrtjo.²

To bi lahko rekel tudi Napoleon na Sv. Heleni.

»Da bi le trajalo! Pourvou que ça dure!« je šepetala kot večša rojenica v svoji slabi francoščini Napoleonova mati, skromna, tiha starka, »mati kraljev — mati bridkosti«, kakor se je sama imenovala.³ Ne, ni trajalo — šlo je mimo, kakor oblak. »Leticija je vedno za trdno vedela, da se bo vsa velikanska stavba (cesarstva) zrušila.«⁴ — »Še sanjalo se ne bi nikomur, kako je živela. On ne rêve pas comme elle a vécu,« je rekel nekdo o njej; prav to bi se lahko reklo o njenem sinu.

»Po tolikih letih nemirov, žrtev in krvi ni Francija ničesar dobila, razen slave«, je rekel Napoleonovim maršalom ruski cesar Aleksander I. leta 1814 v Parizu, ki so ga bile zavzele zavezniške vojske.⁵ »Ničesar, razen slave« — praznoto, privid, mimoleteti oblak.

Mar je tako? Mar je vse delo zgnilo, kot sen? Ne, nekaj je ostalo: ostalo je pravno ogrodje, ki ga je postavil v telo Evrope Napoleonov Zakonik, prvo svetovno zakonodavstvo za Rimom, ki je potrdilo osebnost. In če vzdrži sodobna Evropa pritisk komunistične brezosebosti, tedaj morebiti samo zategadelj, ker je v njej ta Napoleonova hrbtnica še zmerom močna dovolj.

Vnuč ne pozna, ne spominja se več deda, ali še vedno spominja nanj, ker mu je podoben po obrazu: tako je Napoleon že »nepoznan« sodobni Evropi, ki pa ima še zmerom Napoleonov profil. Mar je to malo ali mnogo? Mnogo, v primeri s tem, kar so drugi storili, malo v primeri s tem, kar je sam hotel in kar bi bil mogel storiti, — tako malo, da se mu je včasih zdelo »skoraj nič«. Sam je videl vnaprej to svojo zmanjšavo v zgodovini: »Skoraj nič ne bom. Je ne serai presque rien.«

Da, čeprav je bil »najresničnejše bitje«, vendar je nejasno čutil vselej, da je vsa resničnost biti navidezna in da tvori svoje življenje, kakor speči sanje, ali umetnik slike, godbenik simfonijo.

Oblast nad svetom mu je potrebna zato, da tvori iz sveta sen. »Ljubim oblast kot umetnik, kakor ljubi goslar gosli. Ljubim jo, da ji izvabim zvoke, sozvočje, soglasje.«

»Svet kot predstava. Die Welt als Vorstellung«, morebiti je razumel, kaj to pomeni, kadar se je dvigala oblačna zavesa nad skalami Sv. Helene. »Predstava« je žaloigra, Dionizova igra na svetovnem odru. On je njen pesnik, igravec in junak hkratu: spisal, igral jo je in poginil je v njej.

Če je »pošast«, potem druge zvrsti in drugih izmer, kakor Neron; ali zdi se, da bi tudi on lahko vzkliknil pred smrtjo, kakor ta: Qualis artifex pereo. Kakšen umetnik poginja z menoj!

Sen sveta tvori, kakor bog Demiurg; sen izginja — umira bog.

Pozdravljene, bohotne sanje,
ki uresničil nisem vas...
O, kakor bog, umiram jaz,
ki vprav začel je ustvarjanje!⁶

»Commediantes!« je haje vzkliknil papež Pij VII., fontainebleauski jetnik, žrtev »novega Nerona — antikrista.«

² Il me semble quelquefois que je suis morte et qu'il ne me reste qu'une sorte de faculté vague de sentir que je ne suis plus.

³ Je suis la mère de toutes les douleurs.

⁴ Stendhal, 5.

⁵ Macdonald, Souvenirs, éd. 1910, p. 280.

⁶ Majkov, Tri smrti.

v sporu s cesarjem zaradi drugega konkordata 1813. leta. To je pač legenda. Toda beseda, če tudi ni pristna, je jako globoka: da, »komedijant« je človeško-božanske komedije.

Ko je preudarjal kronanjsko svečanost, sta mu prinesla umetnik Isabey in arhitekt Fontaine malo gledališče, ki je predstavljalo notranjščino stolnice pariške Matere božje, kjer bi se naj bil izvršil obred, z množico ozaljšanih in ošteviljenih četec. Napoleon se je navdušil nad to igračo. Takoj je poklical Josipino, zbral ministre, maršale, dostojanstvenike in začel s poskušnjo posvečenega kronanja — komedije s četecami.

Ko je pri umiku iz Moskve zvedel za zaroto napol zmešanega generala Maleta, ki je hotel vreči vladarsko rodovino, je vzkliknil: »Tako trdna je torej moja oblast! Dovolj je en človek, ubežen kaznenec, da jo omaje. To se pravi, da se krona komaj drži na moji glavi, če jo more pretresti predrzen poskus treh pustolovcev.«⁷ Da, krona na njegovi glavi je kakor loščasta krona kralja četec, in oblast njegova je trajna, ko sen.

Ko pa je gledal nekaj mesecev pred tem s Poklone gore na Moskvo, razprostrto pod njegovimi nogami, se je veselil po strašnih stiskah, pred strašnimi stiskami tega čarobnega prizora — gledališkega okrasja. »Zdelo se je, da so nas pozdravljali vsi narodi s ploskanjem rok.«⁸ Stare Tebe — Moskva, take daljave prostranstva in časa obsega ta velikanski sen. Ali mahoma je izpuhtelo vse, razpršilo se je, kot zračni prividi, kot mimoleteti oblak, zgolj od rahlega pihljanja — novice: »Moskva je prazna!«⁹ Prazna, kakor je prazen sen. In okrasje se menja: »Moskva zginja, kakor privid, v stebrih dima in plamena.«¹⁰ »To je bil najbolj veličasten in strašen prizor, ki sem ga videl v svojem življenju,« se spominja na Sv. Heleni.¹¹ Prav tam, na razvalinah pogorele Moskve, ureja francosko gledališče — prizor v prizoru, sen v snu.¹² To je druga stopnja »sveta kot predstave«: ne število, temveč logaritem števila.

»General Bonaparte je videl do zdevno Španijo, do zdevno Poljsko (Rusijo) in vidi zdaj do zdevno Sv. Heleno«, pravi Hudson Lowe.¹³ To se pravi: njegova volja do življenja, od začetka do konca, je volja do sna.

»Življenje naše vse le sen obdaja,
in mi sami telesni smo, ko sni, —«

te besede Shakespearejevega Prospera bi bil on razumel: svoj sen ustvarja iz telesnosti sna.

»Najresničnejše bitje« — najidealnejše bitje — to je dvoje njegovih obrazov, in kako naj odločimo, kateri izmed njih je pravi?

To je v velikem, to je tudi v malem.

»Ljubil je vse, kar vzbuja sanjarstvo: Osijana, pomrak, otožno godbo. Hlastno je poslušal šum vetra, pripovedoval z navdušenjem o bučanju morskih valov; skoraj bi bil verjel v strahove in je bil sploh praznoveren. Ko je včasih zvečer prišel iz svoje sobe v dvorano gospe Bonaparte, je ukazal zagrniti sveče z belo tenčico in vsi smo morali molčati, medtem ko nam je pripovedoval zgodbe o strahovih... Ali pa se je zamislil, ko je poslušal tiho in počasno godbo, in nihče ga ni smel motiti niti z giblajem.«¹⁴ Te s pajčolanom zastrte sveče razlivajo pošastno svetlobo sanj, kakor da že napovedujejo tisto sončno svetlobo skozi obtake — prikazni nad Sv. Heleno.

⁷ Lacour-Gayet, 477. — Masson, Napoléon et son fils, 288. — Masson, Josephine repudiée, 296.

⁸ Ségur, V. 20.

⁹ Ibid., V. 34.

¹⁰ Ibid., V. 47.

¹¹ O'Méara, I. 181.

¹² Gourgaud, I. 182.

¹³ Ségur, V. 71.

¹⁴ Rémusat, I. 102.